

SPOLOK PRIATEĽOV TURZOVKY INFORMUJE

Ročník IX.

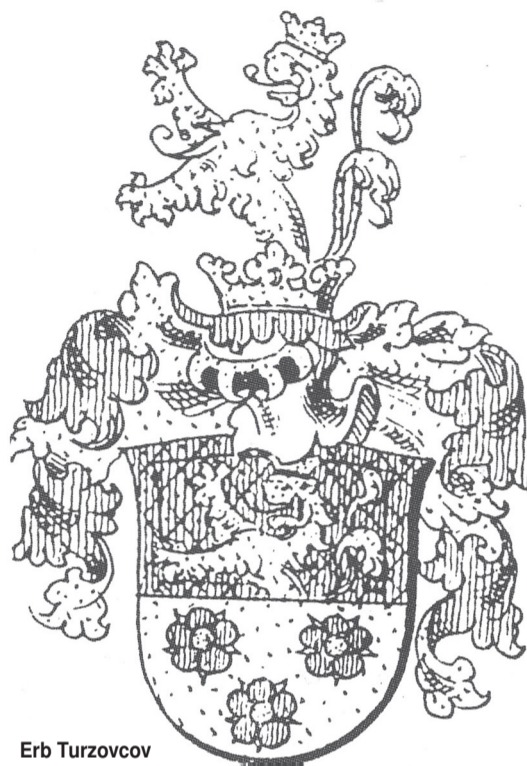
č. 10 (103)

Pripravil Ivan GAJDIČIAR

Po úspešnom uvedení piatich pokračovaní rozprávania o turzovskom rodákovi, zbojníkovi TOMÁŠOVI UHORČÍKOVI sme pre našich čitateľov pripravili opäť zaujímavé čítanie. Pochádza z pera bývalého riaditeľa Štátneho archívu v Bytči, ktorý túto kapitolu pripravil pre monografiu

Turzovka 1598 – 1998. PhDr. Jozef Kočíš, CSc. v nej popisuje rod zakladateľa Turzovky s viacerými, dovtedy nepublikovanými skutočnosťami. Veríme, že sa vám táto séria pokračovaní bude páčiť rovnako ako to, čo sme doteraz uverejnili.

BYTČIANSKI TURZOVCI (1.)

Erb Turzovcov

Turzovci, pochádzajúci zo Spiša, patrili k najvýznamnejším magnátskym rodinám v strednej Európe. Od konca 15. storočia až do prvej štvrtiny 17. storočia hrali významnú úlohu v hospodárskom, politickom a kultúrnom živote viacerých štátov, najmä však v Uhorsku, Poľsku a v Rakúsku.

V polovici 15. storočia sa **Ján (II.) Turzo zo Spiša** dostal do Krakova, kde sa stal mešťanostom. Zakladateľom bohatstva rodu bol práve on a jeho syn **Juraj (II.)**. Obaja sa vyznačovali podnikateľským duchom a obchodným talentom. Roku 1490 kúpili od Jána Korvína bane, ktoré vlastnil v banských mestách. K nim prenajali ešte bane na meď v Banskej Bystrici. Roku 1496 dostali od Vladislava II. povolenie postaviť v Uhorsku huty, ktoré slúžili aj na tavenie zlata a to spôsobom u nás neznámym. Tejto novej metóde tavenia sa naučil **Juraj (III.)** v Benátkach. **Sobášom Juraja (III.) s Annou Fuggerovou** sa Turzovci dostali nielen do obchodnej, ale aj rodinnej spojitosti s Fuggerovcami, najbohatšou rodinou vtedajšej Európy. **Ján (II.)**, ako aj **Juraj (III.)** často kryli finančné potreby uhorského kráľa Vladislava II. a kráľovnej Anny. Ako záruku za tieto pôžičky dostali roku 1505 banské mestá a Zvolenský zámok. Súčasne sa stali komorskými grófmami.

Obchodná činnosť Turzovcov smerovala aj do zahraničia, najmä do Poľska. V Krakove mali veľké sklady. Ďalšiu fakturáciu mali v Gdaňsku, kam prepravovali meď po rieke Visle, svoje faktórie mali aj v Sliezske. **Juraj (III.)** sa usadil v Augsburgu, v hlavnom meste Fuggerovcov, kde mal svoj palác. Svoje majetky tam rozmnožil o panstvo Grefeneck, ktoré získal od Hardeggovcov.

Rod Turzovcov na území Slovenska sa delí na niekoľko vetiev – spišskú, banskobystrickú, trenčiansku, **bytčiansko-oravskú**, bojnickú a šintavskú. Príslušníci rodu zastávali

v Uhorsku popredné hodnosti v správe krajiny. Boli dedičnými hlavnými županmi na Spiši a na Orave, komorskými grófmami v banských mestách, vojenskými kapitánmi, taverníkmi, krajinskými sudcami, predsedami kráľovskej komory, aj palatínmi. Mali rozsiahle majetky v oblasti západného, severozápadného, stredného a východného Slovenska. Viacerí z nich, najmä **František, Hieronym, Alexius (II.), Krištof (II.), Stanislav (III.) a Mikuláš (II.)** študovali v Taliansku na padovskej a sienскеj univerzite. Iní na krakovskej a wittenbergskej univerzite. Turzovci vo všeobecnosti prejavili záujem o vzdelanie a udržiavali styky so vzdelancami svojej doby. Boli preniknutí v tom

čase progresívnym humanistickým myšlienkovým prúdom. Zaslúžili sa o udomácnenie renesančného umenia u nás tým, že v Taliansku, z kolísky renesancie, prizvali a na svojich majetkoch usídlili viacerých umelcov, najmä stavitelov, maliarov a kamenárov. Ich diela v Bytči, v Banskej Bystrici, v Levoči a inde dodnes patria k najvýznamnejším pamiatkam renesančného umenia na Slovensku.

Zakladateľom bytčiansko-oravskej vetvy rodu, ktorá má pre nás osobitný význam, bol **František Turzo, syn Jána (VI.), zvaného Krivý**. Príslušníci tejto vetvy užívali predikát „z **Betlanoviec**“. Narodil sa okolo roku 1512. Po štúdiách na padovskej univerzite sa roku 1539 vrátil do Uhorska a stal sa po Štefanovi Podmanickom nitrianskym biskupom. V tejto hodnosti však nebol pápežskou stolicou konsekrovaný. **František Turzo** pôsobil aj ako nitriansky, neskôr ako oravský hlavný župan, kráľovský radca a predseda bratislavskej a spišskej komory. Počas svojho pôsobenia vo funkcii prefekta kráľovskej komory získal 6. decembra 1557 pre seba a pre svojich synov oravské panstvo i s hradom za 18 338 zlatých. Roku 1555 sa zriekol hodnosti biskupa, konvertoval na evanjelickú vieru a v nasledujúcom roku **sa oženil s Barbarou Kostkovou**, dcérou Mikuláša Kostku, ktorý mal Lietavu a Strečno v doživotnom užívaní. **Mikuláš Kostka** zomrel v roku 1556 a v roku 1561 zomrela aj Barbara Kostková, ktorej **manželstvo s Františkom Turzom zostalo bezdetné**. Keďže po smrti Mikuláša Kostku lietavské panstvo pripadlo kráľovskej komore, kúpil ho 1. novembra 1558 za 12 640 zlatých. **František Turzo** sa 21. júna 1562 znova **oženil s Katarínou**, dcérou obrancu Sihote proti Turkom, **Mikuláša Zrinského**. V nasledujúcom roku Turzo získal za 17 000 zlatých do tretej generácie hrad Hričov a značne poškodený starý zámok

v Bytči spolu s panstvom a mestom. Z manželstva s Katarínou Zrinskou sa narodilo **päť detí: Anna (1565), Juraj (1567), František (1570), Uršula (1570) a Katarína (1571)**.

František Turzo a **Katarína Zrinská**, žijúci prevažne na Lietavskom hrade, keď prevzali Podmanickovcami značne zdecimovaný zámokový komplex v Bytči, sa rozhodli pre väčšiu prestavbu zámku. Touto prácou poverili talianskeho staviteľa Jána Kiliána, pôvodom z Milána. Milánsky stavitel svoje stavebné dielo vykonal v rokoch 1571 – 1574. Práve v roku dokončenia prestavby Bytčianskeho zámku, **na Lietavskom hrade František Turzo zomrel**. Jeho vdova s dvoma deťmi, **Františkom a Jurajom, neskorším palatínom, sa presťahovala v roku 1575 na Bytčiansky zámok**, ktorý sa stal hlavným sídlom bytčiansko-oravskej vetvy Turzovcov na nasledujúce polstoročie.

Katarína Zrinská, ktorá ovdovela v roku 1574 ešte pomerne mladá, sa 24. júna 1576 **vydala za grófa Imricha Forgáča**, hlavného župana Trenčianskej stolice. **Forgáč** sa súčasne stal aj **tútorom Juraja Turzu**, pretože **František zomrel v mladom veku. Juraja Turzu** **vychoval najprv Krištof Erhardus**, pedagóg a lekár, ktorého **Imrich Forgáč** pozval zo Saska. Neskôr sa **Juraj**, ako 17 ročný mladík dostal na viedenský dvor rakúskeho arcikniežaťa Ernesta, ktorý bol panovníkovým bratom. Tu sa mu dostalo náležitej výchovy a to aj na úseku vojenstva a diplomacie, doplnil si aj jazykové vedomosti. Okrem maďarčiny a slovenčiny ovládal slovom a písmom aj nemčinu a latinčinu. **Juraj** sa po smrti svojej matky v **roku 1585 vrátil domov do Bytče** a už ako dospelý sa osobne ujal riadenia svojich majetkov. V tom istom roku v novembri **sa oženil so Žofiou Forgáčovou**, dcérou Šimona Forgáča, ktorý bol bratom jeho tútora Imricha

Forgáča. Po niekoľkoročnom spolužití **Žofia Forgáčová v roku 1590 náhle zomrela**, zanechajúc po sebe dve dcéry, **Zuzanu a Juditu**.

Vo februári 1592 sa **Juraj Turzo zosobášil s Alžbetou Coborovou**, dcérou vtedajšieho vicepalatína Imricha Coboru. **Juraj Turzo**, ktorý už od roku 1590 bojoval na čele 400 – členého oddielu jazdcov proti Turkom, sa aj v ďalších rokoch **zúčastnil protitureckých bojov** v rámci tzv. pätnásťročnej vojny (1590-1604). Bol osobne prítomný vo viacerých bitkách, súvisiacich s dobýjaním hradov Divín, Šomoška, Hájnačka, Modrý Kameň a Filakovo, ako aj v bojoch pod Budínom, pri Vacove, v bojoch o Ostrihom a Stoličný Belehrad.

V priebehu roka 1597 **Juraj Turzo** absolvoval viac ako mesačnú cestu do Benátok. Cieľom cesty bola účasť na korunovácii kňažnej Grimani, manželky benátskeho dóžu. Pri tejto príležitosti sa bytčiansky zemepán **stretol s dóžom a pápežským legátom**.

Turzova kariéra mala od roku 1597 vzostupnú tendenciu. O akciách proti Turkom **rokoval s poľským kráľom** v Nových Zámkoch v dňoch 18. a 27. októbra 1597. Od roku 1598 **bol radcom cisára Rudolfa II.** a v nasledujúcom roku sa stal **kráľovským pohárnikom**. Dvorská kancelária poverila Turzu v roku 1600 mimoriadnou úlohou, ktorá súvisela s tretnou činnosťou lednického zemepána Michala Telekešiho. Tento so svojim ozbrojencami prepadol 29. februára 1600 blízko Strelnej, teda už na hranici panstva a krajiny, cisárske povozy s cennými darmi od sedmohradského vojvodu Michala cisárovi Rudolfovi II., v hodnote asi 40 000 zlatých. Telekešiho čin sa hodnotil ako urážka majestátu a velezrada. Mimoriadny súd v Bratislave, kde sa Telekeš nedostavil napriek pozvaniu, ho odsúdil na stratu hlavy a majetkov. **Juraj Turzo** na príkaz arcikniežaťa Mateja v septembri **obsadil Lednický hrad** a skonfiškoval ho pre kráľovskú komoru. Telekešiho popravili 3. apríla 1601 v Bratislave a ďalších štyroch členov jeho hradného personálu popravili v tom istom roku v Púchove.

(pokračovanie)

BLAHOŽELÁME

Od soboty 6. októbra 2007 si bude v dotazníkoch v kolónke „stav“ uvádzať namiesto doterajšieho „slobodná“ uvádzať „vydatá“, členka nášho Spolku, **JUDr. KRISTÍNA POLKOVÁ zo Žiliny**. Novomanželov aj touto cestou srdečne pozdravujeme a úprimne im gratulujeme. Obom želáme všetko najlepšie, veľa lásky, porozumenia a spoločných úspechov. Sme poctení, že pri tejto významnej udalosti v ich živote nezabudli ani na naše občianske združenie.

XXX

V októbri 2007 oslávia životné jubileá členovia nášho Spolku

Prof. LADISLAV ŠIMÁK
Žilina

JUDr. PAVOL POLKA
Žilina

Ing. DUŠAN CHROMÍK, PhD.
Martin

K narodeninám im želáme všetko najlepšie, hlavne pevné zdravie a v ďalšom živote veľa šťastia, osobných úspechov a rodinnej pohody.

POTEŠILO NÁS

- * od Majstrovstiev Európy a úspešného vystúpenia turzovských mažoretiek NICOL, ktoré vedie členka nášho Spolku Mgr. Lubica Bajáková uplynulo už viac ako mesiac. Gratuláciu sme v minulom čísle pre uzávierku už nestihli a tak ju NICOLKÁM adresujeme teraz s odkazom, že sme na ne a na ich výkon hrdí a že im všetci v Spolku držíme palce v ďalších súťažiach
- * ochota majstra Bartolomeja Gernáta, zakladajúceho člena Spolku, podeliť sa o svoje bohaté vedomosti a skúsenosti s najmladšími občanmi Turzovky, ktoré im nezištne odovzdával v sérii zaujímavých prednášok na stretnutiach v rámci svojej autorskej výstavy
- * písomné poďakovanie Spolku priateľov Turzovky od primátora mesta za podiel Spolku na príprave a priebehu Turzovského leta 2007
- * že člen nášho Spolku, Ing. Stanislav Mikovčák a jeho projekčná kancelária ARCHEKTA sa rozhodujúcou mierou podieľa na všetkom, čo sa v Turzovke v ostatnom čase stavia, projektuje, alebo odovzdáva do užívania

- * pozvanie od našich členov – výtvarníkov Zimkovcov na ich autorskú výstavu do kaštieľa KG v Ošadnici. Pripomíname všetkým členom, že túto ojedinelú výstavu môžu navštíviť už len do 21. októbra 2007
- * že sa nám aj pre tento školský rok podarilo zabezpečiť toľko prostriedkov, že sme mohli vyhovieť šiestim žiadateľom o poskytnutie štipendia a aspoň takto podporiť rozvoj vzdelanosti v meste a pomôcť turzovským študentom, ktorí to najviac potrebujú
- * že sa na dotváraní Náučného chodníka hrebeňom Javorníkov podieľajú svojimi dielami aj naši členovia akad. maliar Ondrej Zimka, a akad. sochári Gustáv Švábik, Milan Greguš a Ondrej Zimka ml. (Ondrej 4.)
- * že sa možnosti o športové vyžitie a rozvíjanie voľnočasových aktivít v Turzovke rozšírili o nové hokejbalové ihrisko a nafukovaciu športovú halu v Závodi
- * že sa v Turzovke položili základy nového občianskeho združenia s názvom TERRA KISUCENSIS, s ktorým budeme spolupracovať a o ktorého poslaní a stanovách budeme informovať nabudúce.